

L'Art de l'Arquitectura

Situem-nos a l'aula d'una escola amb nois i noies de 15 o 16 anys. Entra el mestre a l'aula per començar la classe: "Bon dia. Seieu, si us plau. Avui continuarem parlant sobre Arquitectura i vull que mireu unes imatges. Estigueu atents als comentaris i després en parlem, d'acord?"

Víctor Pérez-Pallarès i Luque
LLEIDA, 1963

President de la Demarcació de Lleida
del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya

fàbrica de gas, és molt lleig. I a més, en aquest lloc, "canta" una mica, no?"

El mestre li contesta amb ironia: "Formes part d'un Consell del Gust que jo desconec? No hi eres el dia que vam parlar sobre l'evolució del

concepte "bellesa" al llarg de la història? És lleig o és que tu el trobes lleig? Saps què és la síndrome d'Stendhal?"

Després de parlar una estona sobre aquesta síndrome, que va despertar la curiositat de tota la classe, el mestre explica que tenir aquesta opinió és natural si només ens quedem amb allò que és superficial o anecdòtic. I va seguir argumentant sobre l'edifici en qüestió:

"Us heu preguntat el perquè? Sabeu que en un edifici les escales i les instal·lacions poden representar un percentatge molt important de la seva superfície? Què passaria si les col·loquéssim per la part exterior de la pell de l'edifici perquè no ocupin superfície ni molestin a l'interior? Això ens permetria tenir grans superfícies lliures i diàfanes a l'interior! I si féssim que aquesta idea fos el fil conductor del projecte, portant-la fins a les últimes conseqüències amb un llenguatge formal molt contundent, tecnològic i alhora divertit, fins i tot rebel? Un edifici singular i innovador d'usos com aquest pot fer-ho."

Van continuar enraonant sobre allò que consideraven bonic o lleig, sobre el "m'agrada o no m'agrada" –acostumats com estan avui dia a posar *likes* a una velocitat estratosfèrica sense pensar gaire!–, i el mestre, insistint en la idea que no es quedessin només amb la part superficial, si no que cal aprofundir, analitzar, relacionar, preguntar-se el perquè d'allò que estan mirant, que per poder valorar una obra abans s'ha de conèixer, els va parlar també sobre el procés creatiu d'observar–pensar–fer, i que aquest procés no sigui arbitrari, que no sigui gratuït, que no sigui "perquè sí".

I va acabar la classe fent conscients els alumnes del fet que, en la seva explicació, no va emprar en cap moment les paraules "bonic", "lleig", ni el "m'agrada" o "no

La primera imatge correspon a la Casa Milà ("la Pedrera"). L'any 1910 s'està acabant la construcció de l'edifici. La premsa i les revistes satíriques de l'època la representen com un pàrquing d'aeronaus futurista, com nius o caus de rates, es fan acudits referint-se a l'edifici com una mona de Pasqua.

La segona imatge és del Museu Guggenheim de Nova York, un edifici inaugurat l'any 1959, seu d'una de les primeres col·leccions d'art contemporani del món. El mateix dia de la seva obertura algú va escriure que "s'assembla a una magdalena gegant de cap per avall."

La tercera imatge correspon al Centre Pompidou. L'any 1977 s'acaba la seva construcció al centre de París amb un accentuat contrast amb el seu entorn. Tothom es refereix a l'edifici com "la fàbrica de gas".

El mestre –que porta unes quantes classes explicant als seus alumnes teoria de l'Arquitectura i la seva evolució històrica fins a l'arquitectura contemporània– ha preparat les imatges i els comentaris de forma intencionada per provocar el debat.

Explica que aquests són tres exemples d'icones de l'arquitectura del s.XX que van generar rebuig i molta polèmica, i que segurament encara avui dia són objecte de la incomprensió de molta gent que no pot entendre com d'altres éssers humans les considerin obres d'art en si mateixes, ni que milions de persones les visitin cada any per fotografiar-les, ni que algú s'emocioni al veure-les.

"Què en penseu?", pregunta.

Un alumne respon: "Jo crec que aquest últim, el de la

Art/quitectura

Quan parlem d'arquitectura ens venen al cap molts conceptes: urbanisme, construcció, utilitarisme, valor del sòl, planificació, etc. I gairebé mai pensem en l'art, en el paper que l'arquitectura juga en la construcció de bellesa al nostre entorn. Quan pensem en l'art, ens ve al cap en primer lloc la pintura, o l'escultura, potser el cinema o la fotografia, però ens costa tenir en compte el disseny i construcció d'edificis, la planificació dels espais urbans com una de les belles arts. I tant que ho és, influeix en la nostra vida, en la realitat estètica del nostre entorn molt més que qualsevol altra de les arts convencionals. Un ciutadà pot renunciar a tenir relació amb la bellesa produïda per un pintor o per un escultor, però, difícilment podrà aïllar-se de l'aportació que fa un arquitecte a la bellesa de l'espai on vivim. És veritat que tot és opinable, també la bellesa d'un edifici. De la mateixa manera que hem discutit durant anys –fins que la realitat s'imposa amb tota la seva contundència– sobre si la pintura abstracta era art o un simple joc de nens; si l'obra de Picasso era l'aportació més important de la pintura contemporània o una estafa, també podem discutir sobre si les diferents obres arquitectòniques que contempen cada dia a la nostra ciutat són realment art i si mereixen formar part d'una selecció especial d'obres que aporten modernitat, originalitat i bellesa o són obres convencionals, que segueixen una moda i no aporten res –quan no són un exemple de lletjor– al conjunt de la ciutat. En aquest número hem volgut mostrar algunes de les obres arquitectòniques que podríem considerar que formen part del catàleg artístic de Lleida i hem volgut prestar atenció especial a la figura i a l'obra d'un arquitecte i artista extraordinari: Ramon Maria Puig. La seva honestat, el rigor professional amb què ha treballat sempre, el desig de satisfer una necessitat estètica alhora que feia edificis útils, l'assenyalen com un dels artistes més importants de la Lleida del segle XX. Membre d'una generació que va ser capaç d'imposar-se a les limitacions i a l'obscurantisme de la dictadura franquista. La seva obra i la seva memòria formen part ja d'un llegat fonamental per a la ciutat de Lleida i serà obligació de tots assegurar la cura i la difusió de la seva obra i la seva figura en tots els àmbits. ■

Edita Diari Segre SLU **President** Robert Serentill Utgés **Director Executiu** Juan Cal **Director de Redacció** Santiago Costa **Subdirectora** Glòria Farré **Consell de Redacció** R. Banyeres, J. Barrull Castellví, C. Díaz, T. Martínez. **En aquest número** Víctor Pérez-Pallarès i Luque, Carles Sàez, Jaume Farreny, Jaume Pont, Lorenzo Plana, Àngels Marzo, Marc Masdéu. **Disseny** Miquel Àngel Poch **Impressió** Lerigraf, C. Premsa, 2 – Alcoletge **DL** L-1771-2015 **Periodicitat** mensual.

Plaça del Apòstols de la Seu Vella, 1984. Ignasi Miquel Parcerisa, arquitecte.

Evolució històrica de l'Arquitectura. D'esquerra a dreta: la Casa Milà, el Museu Guggenheim de Nova York i el Centre Pompidou de París.

«m'agrada», sinó que va parlar d'ordenació de l'espai, d'usos i d'expressió formal.

En definitiva, els suggereix que no simplement mirin, sinó que observin. Perquè mirar és “dirigir la vista cap a...”, però observar implica prestar atenció. La observació és una mirada atenta a partir de la qual conèixer, analitzar, reflexionar, explorar i experimentar.

Però l'explicació del mestre també pretén un altre objectiu: com a resultat d'aquesta observació i, malgrat que sempre experimentem l'Arquitectura com a “objecte estètic”, descobrirem els seus components històrics, tecnològics, socials, simbòlics i paisatgístics, amb els quals sempre guarda relació.

De fet, l'essència de l'Arquitectura es troba en la compaginació entre funció i forma, sense oblidar la seva contribució al benestar dels éssers humans i a l'interès col·lectiu i, com a conseqüència, acabarà tenint una expressió determinada, a excepció d'algunes experiències deliberadament formals en les quals interessa experimentar una realitat molt concreta, donant més valor a la independència del propi objecte. Habitualment, però, sempre hi ha “d'altres raons”, tal com el mestre explica als seus alumnes en relació al Centre Pompidou.

Per tant, el treball sobre el sistema estructural de l'edifici, el sistema constructiu, les dimensions, les proporcions, el ple i el buit, la llum, les textures, el cromatisme, la seva utilització, el servei que donarà a la gent són els que acabaran formalitzant aquest “objecte” que provocarà unes determinades sensacions en relació a ell mateix i als espais que genera.

Sensacions i emocions, perquè l'arquitectura s'ocupa de com vivim i experimentem els espais, d'allò que transmeten.

I si fem aquesta “mirada atenta” de la qual parlàvem al nostre entorn més proper? Com s'expressa l'Arquitectura? Més enllà del valuós patrimoni històricoarquitectònic de la nostra ciutat, des de mitjans del s. XX fins a l'actualitat, l'Arquitectura s'ha situat lluny de les extravagàncies i els excessos. És, en general, una arquitectura formalment sòbria, seriosa, de volums simples i nets, subtil. Una arquitectura que no vol fer més soroll del necessari, que fuig de frivolitats i d'allò que és superflu, que es preocupa per solucionar les necessitats de forma responsable i intenta no generar nous problemes.

Però que sigui una arquitectura amb aquestes característiques no implica que sigui avorrida, o que no produeixi sensacions o emocions, perquè la qualitat d'alguns dels espais projectats i generats és notable, tant pel que fa a l'edificació com en referència a l'espai públic.

En aquest sentit, l'actuació urbanística corresponent a la transformació del tram urbà del riu en un parc lineal i l'articulació del campus de Cappont –amb diversos edificis de gran presència urbana–, l'operació de renovació urbana del Canyeret en la qual cal destacar l'entorn format pels jardins de Màrius Torres –amb l'Escola Cervantes, la torre de l'ascensor, l'edifici del COAC i l'espai lliure vincula–, la transformació de l'antiga caserna militar de Gardeny –amb bons exemples de recuperació i regeneració d'edificacions existents–, la plaça dels Apòstols de la Seu Vella i els treballs més actuals d'adequació dels àmbits entre muralles, la remodelació i ampliació de l'Estudi General són una bona mostra d'aquesta arquitectura sense excessos, però delicada i subtil, a la qual m'he referit abans.

Recordo que quan va venir a visitar-nos un prestigiós i reconegut arquitecte, una de les coses que va dir tot passejant és “¡qué suerte que aún tenéis una ciudad poco estropeada!”, i lamentava que en d'altres similars a les característiques de Lleida no havia estat així, fent referència a creixements o intervencions desencertades que, malauradament, havien tingut una influència negativa en aquella ciutat.

Per la complexitat dels processos en el fet arquitectònic i la quantitat d'agents que hi concorren, en ocasions es produeixen confluències a favor de la ciutat, millorant-la, enriquint-la, etc., i en d'altres no. Tant les presències com les absències constitueixen aquest immillorable testimoni de la història i la cultura que és la ciutat, canviant, mutant, que actua com a mirall de la nostra societat.

Cal valorar les qualitats d'aquesta Arquitectura propera que configura el reflex d'una ciutat “poc espatllada”. D'aquesta Arquitectura que no es presenta amb expressions cridaneres, extremades ni exuberants, sinó que és sòbria i també delicadament subtil. Per poder fer-ho és necessari començar a mirar-la tal com el mestre ho suggereix als seus alumnes a classe, és a dir, amb una mirada atenta, profunda i necessàriament sensible. ■

El valor del temps en el procés creatiu de l'arquitecte Ramon Maria Puig

JAUME FARRENY

ARQUITECTE. COMISSARI DE L'EXPOSICIÓ 'RAMON MARIA PUIG / ARXIU 1964-2015'

Mitjans del seixanta. La ciutat de Lleida s'expandia a poc a poc més enllà de les seves antigues muralles, ja que la societat intentava aprofitar alguna esletxa del règim per mirar més enllà.

El batec arquitectònic era escàs, el neoclassicisme i el regionalisme imperaven i només alguns exemples dels arquitectes Lluís Domènech Torres i de Mariano Gomà defugien els estàndards per apropar-se a un llenguatge més contemporani.

A Barcelona, al despatx d'arquitectura de Federico Correa i Alfonso Milà, Ramon Maria Puig comença a fer els seus primers passos professionals, encara com a jove

estudiant. Tardes de converses amb en Correa estimulaven el seu aprenentatge de l'ofici i també, i sobretot, de la vida. La multitud d'estímuls d'aquella Barcelona, que batejava amb força amb l'esperit inconformista i alegre de la Gauche Divine i l'empenta dels joves arquitectes de l'anomenada Escola de Barcelona genera un estat d'ànim i un impuls creatiu de renovació en l'estudi d'arquitectura SDP, creat el 1964 a l'acabar la carrera (Lauri Sabater-Lluís Domènech-Ramon Maria Puig), i inicialment també fins al 1966, amb en Jaume Sanmartí.

La Residència de les Germanetes dels Pobres, els locals parroquials de Santa Maria de Magdalena, els apartaments Club Ronda o el Banc Condal a l'antic Pal·las

Habitatges de la Bordeta (1977-80). Estudi d'Arquitectura SPD.

Rectorat de la Universitat de Lleida

Peix damunt la platja (2007). Ramon Maria Puig observa l'obra de Leandre Cristòfol.

Apartaments Club Ronda 1970-74). Estudi d'Arquitectura SPD.